

januari 2026

Havik. Foto Alexander van Twillert.

Agenda IVN Eemland

- **Zaterdag 3 januari, vogeltelling** op de Westdijk in Bunschoten-Spakenburg, bij het elektrische gemaal, 09.00-10.00 uur. Elke eerste zaterdag van de maand, weer of geen weer.
- **Vrijdag 9 januari natuurtekenen** in de kwekerij/boomgaard, 10.30-13.00 uur, tegenover Paleis Soestdijk, bij parkeerterreintje vlak voor de Praamgracht. Geef je op als je mee wil doen op tekenen@ivn-eemland.nl. Inloop vanaf 10.00 uur.
- **Vrijdag 9 januari, uilenwandeling** uilenwerkgroep in Lage Vuursche. Inschrijving gesloten.
- **Zaterdag 24 januari, nieuwjaarsbijeenkomst voor alle leden/donateurs** IVN Eemland, 15.00-18.00 uur, Artishock, Steenhoffstraat 46a Soest. Geef je op via [deze link](#).
- **Zondag 25 januari, lange winterwandeling** 12-15 km, start Turfweg/Wieksloterweg Soest, 10.00 uur. Geef je op via www.ivn-eemland.nl
- **Zaterdag 7 februari, vogeltelling** op de Westdijk in Bunschoten-Spakenburg, bij het elektrische gemaal, 09.00-10.00 uur. Elke eerste zaterdag van de maand, weer of geen weer.
- **Vrijdag 13 februari, natuurtekenen** in de kwekerij/boomgaard, 10.30-13.00 uur, tegenover Paleis Soestdijk, bij parkeerterreintje vlak voor de Praamgracht. Geef je op als je mee wil doen op tekenen@ivn-eemland.nl. Inloop vanar 10.00 uur.
- **Woensdag 11 februari, vergadering coördinatoren** werkgroepen IVN Eemland, 19.30 uur,

Museum Soest, Steenhoffstraat 46.

- **Zaterdag 28 februari**, wandeling 'bomen in de winter' in Baarnsche Bos, 11.00 uur, start bij ingang aan Koningslaan tegenover Paleis Soestdijk (naast de kwekerij). Geef je op via www.ivn-eemland.nl
  - **Zaterdag 7 maart**, vogeltelling op de Westdijk in Bunschoten-Spakenburg, bij het elektrische gemaal, 09.00-10.00 uur. Elke eerste zaterdag van de maand, weer of geen weer.
  - **Zaterdag 14 maart**, vroege vogelwandeling, Kuil van Drakensteyn, Lage Vuursche, 06.00 u
  - **Dinsdag 17 maart**, Algemene Ledenvergadering IVN Eemland 20.00 uur, Museum Soest, met onder meer vaststelling huishoudelijk reglement, begroting 2026, verkiezing secretaris.
-

Welkom op de nieuwjaarsreceptie van IVN Eemland!

Bestuur

- Het bestuur heet alle leden en donateurs welkom op de nieuwjaarsreceptie van het IVN Eemland op zaterdag 24 januari in het sfeervolle gebouw van culturele vereniging Artishock in Soest aan de Steenhoffstraat 46a. Van 15.00 tot 18.00 uur ben je welkom. Geef je op via <http://www.ivn-eemland.nl/2026>

- Naast informele ontmoeting staat een presentatie op het programma door **Kees de Heer** van het Geopark Heuvelrug Gooi & Vecht. Deze organisatie vraagt aandacht voor de grote geologische waarde van onder meer de Utrechtse Heuvelrug. Kees zal dat uit de doeken doen aan de hand van de **VIER BRILLEN** waarmee je het landschap van de Heuvelrug (dat ook deels in Soest en Baarn ligt) kunt

bekijken. Zeer de moeite waard!

Kom zo mogelijk met de fiets!

- Je fiets kun je prima parkeren op het terrein van Artishock aan de rechterkant van het voormalig klooster aan de Steenhoffstraat 46a.

Kom je met de auto?

- Dan kun je aan de andere kant van het gebouw, bij Museum Soest parkeren, hier is een aantal parkeerplaatsen beschikbaar. Langs de Steenhoffstraat en de Parallelweg is ook vaak wel een gratis plek te vinden en je kunt daarnaast ook gratis parkeren op het grote parkeerterrein tegenover de Petrus en Pauluskerk aan het Kerkplein. Voor mindervaliden zijn er op eigen terrein van Artishock twee parkeerplaatsen beschikbaar.

Broedvogelinventarisaties langs Eem en Eemmeer

Marc van Houten

• Op verzoek van Natuurmonumenten inventariseert Marc van Houten uit Baarn al vele jaren een vijftal gebieden van deze organisatie langs de Eem op de aanwezigheid van broedvogels. Sinds 2024 doet hij dat ook in de Maatpolder Buitendijks, gelegen aan de zuidelijke Eemmeerkust bij Eemnes. Hieronder samenvattingen van zijn inventarisaties van dit jaar. Van Houten doet dit uit naam van de Vogelwerkgroep Gooi en Omstreken.

Marc van Houten in de vroege ochtend langs de Eem op zoek naar broedvogels.

Samenvatting 1

- Het eerste rapport presenteert de resultaten van de broedvogelinventarisaties die in 2025 zijn uitgevoerd in vijf binnen- en buitendijkse gebieden langs rivier de Eem. Op verzoek van Natuurmonumenten worden deze terreinen al geruime tijd op gestandaardiseerde wijze gemonitord en beschreven door dezelfde auteur.
- Het betreft de volgende gebieden: **De Helling** (sinds 1999), **Uiterdijken** (sinds 2005), **Zwarte Noord** (sinds 2006), **Bruggematen** (sinds 2008) en **Wolkenberg** (sinds 2009). Dankzij de consistente werkwijze en langdurige monitoring zijn de resultaten goed onderling vergelijkbaar, wat waardevolle inzichten biedt in trends en ontwikkelingen binnen de broedvogelpopulaties.

- In 2025 vestigden zich in **De Helling** (13 ha) totaal negentien broedvogelsoorten, met een totaal van 76 territoria. Onder de primaire weidevogels/steltlopers werden de volgende soorten vastgesteld: scholekster (1), Kievit (9), grutto (20) en tureluur (5). Daarnaast zijn ook bergeend (1), zomertaling (1), slobbeend (5), waterral (1), porseleinhoen (1) en bontbekplevier (1) waargenomen als opvallende broedvogelsoorten. Opvallend is de sterke afname van de klutenkolonie: van 20 broedparen in 2024 naar slechts 2 in 2025. In totaal zijn zes Rode lijst soorten vastgesteld: zomertaling, slobbeend, porseleinhoen, bontbekplevier, grutto en tureluur.

- In **Uiterdijken** (27 ha) werden 86 territoria vastgesteld van zeventien verschillende broedvogelsoorten. Onder de primaire weidevogels zijn dit: scholekster (2), Kievit (11), grutto (25) en tureluur (4). Daarnaast kwamen ook bergeend (1), slobbeend (2), kuifeend (1), blauwborst (2) en snor (2) als broedvogel voor. Vier van deze soorten staan op de Rode lijst: slobbeend, snor, grutto en tureluur.

Cetti's zanger. Foto Alexander van Twillert

- In de **Zwarte Noord** (16 ha) zijn veertien broedvogelsoorten gekarteerd, met een totaal van 72 territoria. Onder de primaire weidevogels vallen: scholekster (1), Kievit (21), grutto (18) en tureluur (7). Andere opvallende soorten zijn roerdomp (1), slobbeend (1) en kuifeend (1). Tot de Rode lijst-soorten behoren: roerdomp, slobbeend, grutto en tureluur.

- In de **Bruggematen** (8,5 ha) zijn dit jaar vijftien broedvogelsoorten vastgesteld, goed voor een totaal van 50 territoria. De belangrijkste weidevogels zijn: Kievit (16), grutto (4) en tureluur (3). Opvallende broedvogelsoorten zijn roerdomp (1), slobbeend (1) en snor (1). Rode lijst-soorten in dit gebied zijn: roerdomp, slobbeend, snor, grutto en tureluur.

- In de **Wolkenberg** (14 ha) werden achttien broedvogelsoorten vastgesteld, goed voor 47 territoria. Onder de primaire weidevogels vallen: scholekster (1), Kievit (3), grutto (2) en tureluur (3). Daarnaast kwamen ook slobbeend (1), kuifeend (1), bruine kiekendief (1),

blauwborst (2) en Cetti's zanger (1) voor als opvallende soorten. In dit gebied zijn drie Rode lijst-soorten vastgesteld: slobeend, grutto en tureluur.

Predatie

- In de weidevogelgebieden De Helling, Uiterdijken en mogelijk Zwarte Noord is ook dit jaar sprake geweest van vrijwel volledige predatie van de aanwezige nesten en/of kuikens.

Kievit. Foto Alexander van Twillert

Samenvatting 2

- Dit rapport presenteert de resultaten van het broedvogelonderzoek in de **Maatpolder Buitendijks** in 2025. Het tien hectare grote graslandgebied is in 2020 volledig heringericht. De inventarisatie leverde dertien verschillende broedvogelsoorten op, goed voor 76 territoria.
- Onder de primaire weidevogels werden scholekster (6), kievit (13), grutto (15), tureluur (13), maar ook kluut (8) vastgesteld. De aantallen van deze soorten zijn aanzienlijk gestegen ten opzichte van eerdere jaren. Ook de eendenfauna was opvallend goed vertegenwoordigd met bergeend (5), smient (1), zomertaling (1), slobeend (6) en kuifeend (1) in de hoofdrol. Van deze soorten staan zomertaling, slobeend, smient, grutto en tureluur op de Rode lijst.

Verder nog een aantal interessante waarnemingen (uit een lijst van vele):

- Het is een topjaar voor de **bergeend**. Op 19 april werd een paar met 25 jonge pullen waargenomen in een geul. Het is bekend dat bergeenden goede kuikenoppassers zijn. Vaak zijn dit de oudervogels van een aantal jongen, maar ook koppels van verloren broedsels of dominante koppels vervullen deze rol. De kuikens zelf hebben een aangeboren neiging zich aan te sluiten bij andere groepen kuikens. De kuikens groeien zo veilig op. Omringd door leeftijdgenootjes kunnen ze zich als het ware verstoppen tussen de andere kuikens wanneer er gevaar dreigt: een soort risicospreiding.
- In Nederland is de **smient** een zeer talrijke wintergast, met naar schatting tussen de 820.000 950.000 exemplaren, maar een zeldzame broedvogel. Jaarlijks verblijven er tijdens de broedtijd enkele tientallen paartjes in ons land.

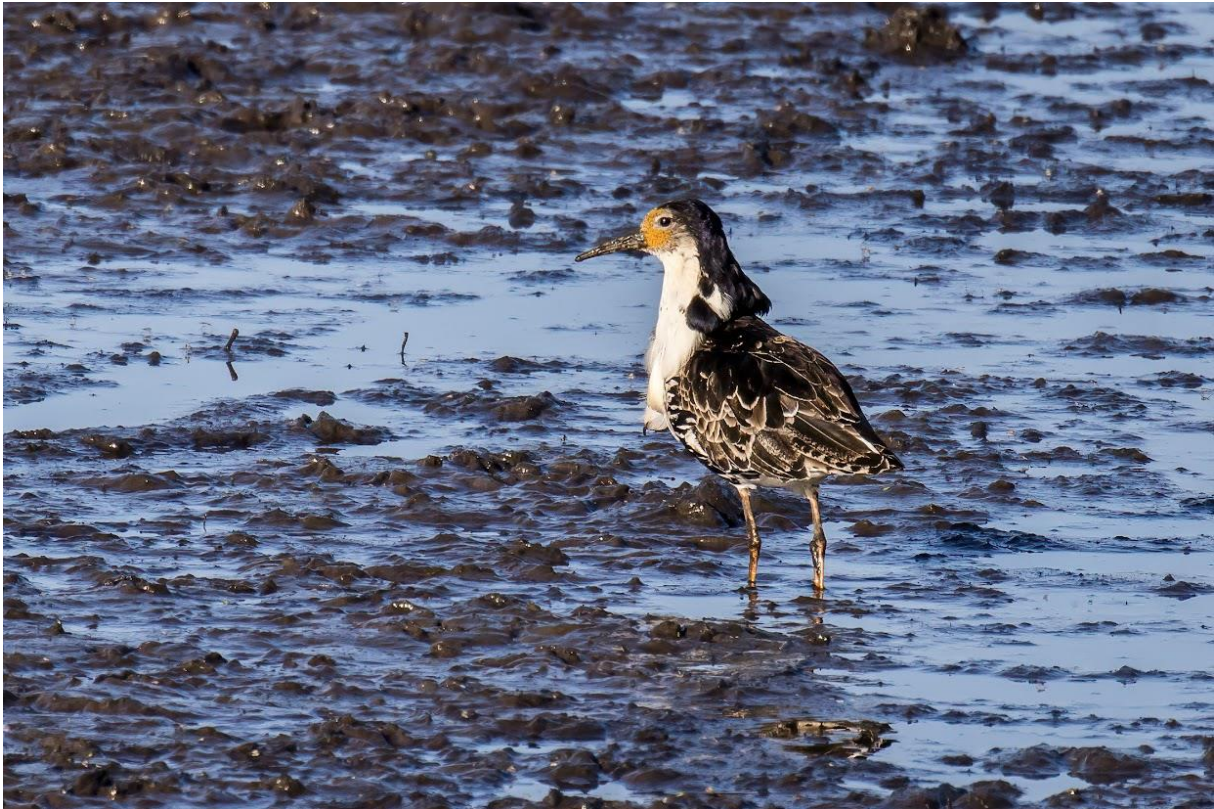

Slobeend. Foto Alexander van Twillert.

- Op 19 april werd een club van zes baltsende **slobeendmannen** waargenomen waarbij de groenblauwe koppen verticaal op en neer gingen, gedrag wat je niet vaak ziet zonder aanwezige vrouwtjes. Op 19 mei zijn drie wakende mannetjes genoteerd. Op 9 juni volgden twee vrouwtjes met pullen, waarvan één een opvallend staaltje *distraction display* vertoonde ter bescherming van haar vier jongen.
- Op 19 april verbleven zeven **kemphanen**, waaronder twee hennen, van deze jaarlijks schaarser wordende trekvogel, in het westelijk deel van het telgebied bij Eemnes. Hoewel nog in rui naar het baltskleed, namen enkele honkmannetjes de zogenaamde 'half-laag houding' aan, een stilstaande pose. Plots richtten de vogels zich op, zakten door de poten, vlogen op en verdwenen in een mum van tijd noordwaarts. Bij de volgende telling op 4 mei zijn elf kemphanen opgemerkt: drie fraai uitgekleurde honkmannen, één (nog) kale man en

de rest hennen. Naast foerageren werd er 'voorzichtig' gebaltst. Helaas verstoorde een overvliegende raaf de groep, die daarop verdween.

- Vogelbescherming Nederland sloeg eind mei alarm over het **droogste voorjaar ooit** gemeten. Weilanden waren op veel plekken zo hard als beton, waardoor regenwormen onbereikbaar waren voor de lange snavels van de grutto's. Door de droogte ontstond vertraging in de eileg. Toch slaagden de grutto's erin voldoende voedsel te vinden om eieren te kunnen produceren. Ze deden er langer over om te beginnen, maar toen ze eenmaal begonnen, was dat massaal.
- Om verruiging te voorkomen, wordt voorgesteld om jaarlijks in het vroege voorjaar, tussen januari en maart, wanneer de wilg in rust is, alle natte poelen en plasjes in de buitendijkse gebieden na te lopen. Daarbij dienen **wilgentenen** mét wortel en ander houtafval zorgvuldig te worden verwijderd. Zo blijft het rietland geschikt als broedhabitat en wordt verstoring door onnatuurlijke elementen voorkomen.

Kemphaan. Foto Alexander van Twillert

- In de Wolkenberg is op 5 mei een **bruine kiekendief**, een laag cirkelend vrouwtje boven een rietveld gezien. Op 4 juni vloog een vrouwtje het verdachte rietveld uit. Tijdens een kortstondig bezoek, op 13 juni, is een nest met drie jonge vogels gevonden. Het lijkt erop dat hetzelfde nest van vorig jaar gebruikt is. In de eerste week van juli zijn de jonge vogels uitgevlogen. Met dit zesde broedjaar op rij kunnen we deze soort voorzichtig tot de vaste broedvogels van de Wolkenberg rekenen.

Lange winterwandeling Rondje Soest - Lage Vuursche

Marjan Brouwer

- Voor de mensen die gewend zijn om stevige wandelingen te maken organiseert IVN Eemland een wandeling door de diverse landschappen rond Soest en Lage Vuursche: bossen, heide, stuifzandgebied en (oud) landbouwgebied. Er zal onderweg over de diverse landschappen verteld worden, maar de nadruk ligt op het wandelen. Het is waarschijnlijk te koud om lang stil te staan. We lopen 12-15 km kilometer in ongeveer 4 uur.
- Van belang is goede wandelschoenen, gekleed zijn op de weersomstandigheden en dat je zorgt voor je eigen eten en drinken voor onderweg.

Wanneer: zondag 25 januari 2025

Startpunt: begin Turfweg Soest

Starttijd: 10.00 uur

Opgeven: via www.ivn-eemland.nl

Honden kunnen niet mee

- Verder op het programma dit jaar staat een wandeling met thema 'bomen in de winter' op het programma voor zaterdag 28 februari vanaf 11.00 uur in het Baarnse Bos. Op zaterdag 14 maart hopen we de eerste vroege vogelwandeling al te kunnen houden vanaf De Kuil van Drakensteyn in Lage Vuursche, we beginnen al om 06.00 uur.
- In de loop van dit jaar volgen aankondigingen van diverse andere wandelingen en natuurlijk weer een paddenstoelenwandeling in de herfst en in het najaar de Boerderijenwandeling rond Laag Hees. Houd Natuur Nabij in de gaten!

Jaarverslag 2025 uilenwerkgroep IVN Eemland

Len de Goede

- Aantal leden: 13 en 1 stagiair (Natuur Gids Opleiding Amersfoort)
Coördinator/secretariaat/verslaglegging: Len de Goede- van den Burg
We hebben twee vergaderingen gehouden. Ook hebben we alle kasten kunnen controleren en waar nodig geringd en de nacontroles gedaan.

Bosuil. Foto Margriet Kesbergen

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Bosuilen	5	7	0	4	2	2	4	2
Kerkuilen	7	64	0	18	2	15	14	18
Steenuilen	15	29	8	18	20	30	29	32

Kasten 2025	totaal	bezet	jongen	gem. aantal jongen per kast
bosuil	18	1	2	2
kerkuil	22	6	18	3
steenuil	39	12	32	2,66

2018 was een 'normaal' jaar
2019 was een extreem goed jaar
2020 weinig controles i.v.m. Covid
2021 weer een gemiddeld jaar
2022 helaas extreem slecht voor de bosuil- en kerkuil. Matig tot goed jaar voor de steenuil.
2023 was een 'normaal' jaar voor de bos- en kerkuilen.
2024 is weer een extreem slecht jaar voor de kerk- en steenuilen.
2025 de resultaten waren minder dan gehoopt

Voorjaar

- Door het wisselde weer in het voorjaar waren er weinig muizen op de belangrijkste momenten, waardoor er minder eieren en/of jongen waren. Wat later in het jaar herstelde de muizenstand zich. Maar het werd een minder goed jaar, dan dat we gehoopt hadden.

Zomer

- We hadden veel bezette steenuilenkasten, maar het aantal jongen dat we geringd hebben, was niet spectaculair meer. De kerkuilen hadden betrekkelijk kleine nesten. En helaas hebben de bosuilen de positieve ontwikkeling van vorig jaar, niet doorgezet. Helaas maar 1 legsel.

Najaar

- De kasten werden, daar waar nodig schoongemaakt en gerenoveerd en er werden nieuwe kasten opgehangen. De grootste uitdaging dit jaar is het tijdelijk verplaatsen van een kerkuilenkast i.v.m. de planning van een grote verbouwing. Hier zijn we nog erg druk mee.

Winter

- In de winter werden nog een paar steen- en bosuilenkasten opgehangen. Nieuwe kasten worden ad hoc gemaakt om ruimte te kunnen besparen. In december werd alles afgerond. Klaar voor volgend jaar.

Torenvalk

- In goed overleg is besloten de torenvalken per 2025 op te nemen in ons jaarverslag. Het zijn natuurlijk roofvogels maar ook kast bewoners. We doen de controles veelal tijdens de steenuilen controle d.m.v. de GoPro (kleine camera op een stok die beeld geeft via de telefoon). We gebruiken de ladder alleen bij het ringen.

Torenvalk. Foto Alexander van Twillert

- 2025 was het jaar van de torenvalk. Door een aantal landelijke sponsors werden we aan het einde van het jaar in de gelegenheid om € 500,00 aan te vragen. Dat hebben we gedaan en deze werd toegezegd. Ondertussen is er materiaal gekocht om een aantal torenvalk kasten te maken. In de loop van 2026 zullen die geplaatst worden. En er zal wat op voorraad blijven om evt. kasten te kunnen vervangen.

- Alle kasten zijn dit jaar meerdere keren gecontroleerd, helaas bleek dat, bij 1 kast, verdere controle onmogelijk was, i.v.m. een zeer onveilige toegang tot de kast. Daar zijn mogelijk 6 jongen uitgevlogen, niet geringd helaas. Omdat dit een aanname is, worden deze mogelijke 6 jongen niet meegeteld in dit overzicht.

	2022	2023	2024	2025
Torenavalk	18	18	23	13

				gem. aantal jongen per kast
kasten 2025	totaal	bezet	jongen	
torenavalk	15	3	13	4,3

- Helaas en forse terugval in 2025, wat ook een landelijk beeld is. We hopen dat we, met de sponsoring van het nieuwe materiaal, een kleine bijdrage kunnen leveren aan de groei torenvalken stand.

- Wij willen het bestuur van het IVN danken voor hun ondersteuning, ook bij alle ‘lief en leed’ die we dit jaar helaas binnen onze werkgroep hadden. Fijn om zo de vrijwilligers een extra ‘opkikkertje’ te kunnen geven. Tevens voor het extraatje bij onze najaarsvergadering. Ook een woord van dank aan één van onze vrijwilligers die zijn vergaderruimte, koffie, thee met wat erbij gratis ter beschikking stelt. Onze zeer constante en enthousiaste groep vrijwilligers heeft ook dit jaar weer héél véél werk verzet, zonder deze mooie groep was dit niet mogelijk geweest.

Overige activiteiten van onze werkgroep

- Er werden rond de 500 braakballen uitgegeven voor educatie. Voor ca. 400 kregen we een kleine bijdrage. De bijdrage werd aan de penningmeester overhandigd.
- Bij kinderboerderij De Veenweide werd geholpen met het pluizen van de braakballen.
- Er werd ondersteuning gegeven aan een scholier van 8 jaar die een spreekbeurt over uilen (en roofvogels) gehouden heeft d.m.v. documentatie, foto’s en uitleg. Hij werd beloond met een “dikke” GOED.
- SBB (Staats Bos Beheer) heeft de Nacht voor Nacht georganiseerd, 2 werkgroepleden gaven, op de vertelplek, wat informatie over de bosuil. Helaas werd door het IVN dit jaar geen NvdN georganiseerd.
- Bij de bosuilwandeling van SBB werd door 4 van onze werkgroep leden ondersteuning

gegeven. De bosuilenwandeling van het IVN zal begin januari 2026 plaatsvinden, zie ook onze website en FB-pagina

- Er werden verschillende locaties bezocht, om de geschiktheid voor het plaatsen van een uilenkast te beoordelen.
- Door onze ringers werden bij- en nascholingsdagen bijgewoond. We hoefden niet te certificeren.

Jongen steenuil. Foto Len de Goede

Vleugel van een steenuil. Foto Len de Goede

Bereik van IVN (cijfers 2024)

170
beroepskrachten

160 lokale IVN
afdelingen
Groeiend aantal
leden: > 35.000

2.855.061
actieve website
gebruikers

409.000 mensen
per jaar de
natuur beleven

109.623 maandelijkse
ontvangers nieuwsbrief Mens & Natuur

Stevig bereik social media. Volgers:

- LinkedIn 37.774
- Facebook 36.215
- Instagram 28.735
- YouTube 4280

Jaarlijks
19.000 activiteiten
die dichterbij de natuur
brengen

Het IVN bereikt jaarlijks bijna een half miljoen mensen landelijk, zoals uit dit recent gemaakte overzicht over het jaar 2024 blijkt. Inmiddels verzamelen afdelingen cijfers over hun eigen bereik. In de loop van het jaar komt daar dan een overzicht over heel 2025 bij.

Jaarverslag 2025 kwekerij/boomgaard

tekst Wim Kok, foto's diverse leden vrijwilligersgroep

- Een historische plek voor mens en dier met duurzame kweek van voedsel en bloemen en educatie over biodiversiteit, tegenover Paleis Soestdijk, onderhouden door IVN Eemland.

Begin juni: De pluktuin voor de kas en het Appelhuis is 's zomers populair bij bezoekers.

Open dagen/educatie

- In 2025 waren er 16 open dagen voor publiek, van april t/m oktober (11 tot 16 uur); daarbinnen was de zomeropenstelling – met bloemenpluk - van begin juli tot half september ieder weekend (meestal zaterdag en soms zondag). In de zomer waren we extra zaterdagmorgens open, omdat we toch aan het werk waren. Toegang is gratis. Zelf gifvrije bloemen plukken is erg gewild.
- Altijd waren er dan ook 2 rondleidingen (12 en 14 uur) en soms meer activiteiten, bijvoorbeeld voor kinderen. Er werd verspreid over het terrein de speurtocht (met vraag/antwoord voor jong en oud) uitgezet en tevens extra educatieve informatiekaarten. Er zijn 6 vrijwilligers die rondleidingen kunnen verzorgen.
- De open dagen werden goed bezocht, van 70 tot ruim 300 personen per dag, afhankelijk van het weer, de publiciteit en andere activiteiten in de regio. Gemiddeld 140 bezoekers per

dag, in heel 2025 ruim 2000. De dagen waren een goede promotie voor IVN en Paleis Soestdijk.

- Door verkoop van vooral gifvrije plukbloemen (voor slechts €6,- per bos), maar ook wat planten, fruit, noten en droogbloemen is er €2900,- verdiend, meer dan voorgaande jaren. Dit wordt geheel besteed aan de kwekerij. We maken het ieder jaar een beetje mooier.
- Er war en ook enkele gratis bezoeken met rondleiding van besloten groepen. Op woensdag 25 juni was er een publiekstoegankelijke zeer goed bezochte midzomeravond-rondleiding, met groepen verspreid over meerdere gidsen. Iedere 2^e vrijdag van de maand komt de IVN werkgroep natuurtekenen.
- Voor de publiciteit staan we op de websites www.ivn.nl/afdeling/eemland , www.paleissoestdijk.nl en www.skbl.nl (Stichting kastelen, buitenplaatsen en landgoederen: historische moestuinen, onder West Nederland). Daarnaast staan we voor de open dagen op websites van regionale media en uit-agenda's. Tevens staan we permanent op Facebook (IVN): <https://www.facebook.com/share/1EY31ERNim/?mibextid=LQQJ4d> en op LinkedIn/historische moestuinen: [Platform Historische Moestuinen - Network Historic Kitchen Gardens op LinkedIn: Het appelhuis van paleis Soestdijk Tegenover paleis Soestdijk ligt de...](#)

Grote boomgaard in de winter met ruim 100 jaar oude beukenheggen.

Vernieuwing

- M.b.v. de Herenboeren is het doorgaande hoofdpad voorzien van gemalen steengruis. Het is nu minder modderig en beter begaanbaar.
- Er zijn op verschillende plekken extra inheemse struiken geplant, zoals kardinaalsmuts, Gelderse roos, vlier en gele kornoelje en extra inheemse bloemplanten. Een extra takkenril is aangelegd. Dit is goed voor de biodiversiteit. Het esdoornbosje achter de pluktuin is biodiverser gemaakt, ook met meer bollen.
- In het achterste vak (2000 m²), welke we eind 2022 in gebruik hebben genomen, is naast de nieuwe medicinale kruidentuin (8x8m) een extra plantvak (2x8m) aangelegd. Dit willen we benutten voor de kweek van medicinale kruiden (om te verwerken).
- In het achterste vak bij de strook vaste inheemse bloemplanten (met bijenburcht en takkenril) is een kleine wadi met wadi-planten aangelegd. Vlakbij het appelhuis wordt deze winter een 2^e wadi aangelegd.
- Door de 2 dakgoten aan de grote kas, pomp/aggregaat en 3 watertanks van 1000 liter is er ondanks droge periodes nauwelijks leidingwater nodig geweest voor de tuinen.
- De rechter- en noordzijde van het appelhuis is opgeruimd. Palen, gaas en pallets zijn nu verstopt achter de blokhut. Naast het appelhuis worden schaduwplanten gezet. Dit monument komt dan beter tot zijn recht.
- De heestermixtuin wordt deze winter toegankelijker gemaakt met slingerpaadjes.
- Er zijn 2 extra gebruikte picknicktafels geplaatst bij de pluktuin en medicinale tuin. Deze zijn gekregen van particulieren. Overal zijn er zitjes voor bezoekers.
- Ter aanvulling en vervanging van oude dode fruitbomen zijn in de grote boomgaard 2 hoogstam perenbomen en een hoogstam appel geplant. In de kleinere boomgaard (voorzijde) zijn 2 pruimenbomen geplant, in het achterste vak een halfstam appel. In de heestermixtuin is 1 pruimenboom en 1 pawpaw geplant.
- Voor 'Meer bomen nu' is bij de boomgaard dichtbij de straat wederom een hub gemaakt, d.w.z. een opslag- en uitgifteplek voor elders geogste inheemse zaailingen; dit is een winterproject (Els). Zaailingen worden gratis uitgegeven aan voedselbeseigenaren, boeren en particulieren.

Onderhoud

- De broeihoop voor **ringsslangen** is in maart als bemeste compost uitgereden naar de boomgaarden en in april opnieuw opgezet. De broeihoop werkt, we vinden uitgekomen eieren.
- Fruitbomen, druiven (binnen en buiten), frambozen/bramen zijn gesnoeid. In het voorjaar is er compost onder de bomen en struiken verspreid. Ook andere tuindelen hebben compost gehad.

- Diverse keren is gras gemaaid o.a. in bramen/bessentuin en in het achterste vak. De hoofdpaden en boomgaard werden gemaaid m.b.v. het Paleis.
- Er zijn (deels inheemse) bloemplanten bij geplant in de appelpunt, de heestertuin en wilde tuin.
- De bloemenpluktuin is onderhouden. Er is gezaaid, bijgeplant en veel gewied. Er is weer lathyrus langs gaas gezaaid. De palen met draden langs looppaden (tegen overhangende bloemplanten) zijn onderhouden. Dahliaknollen zijn voor de winter uitgegraven en geschoond.
- De kruidentuin (bij de kas) en medicinale tuin zijn onderhouden.
- De moestuin (in het achterste vak) is fraai ingericht met een bamboe stellage. Er wordt samen gewerkt met het Smaakmuseum. Er is een plan gemaakt voor 2026 met wisselteelt.
- De 4 rijen laagstam fruitbomen zijn geschoond, gesnoeid en worden opgebonden aan nieuwe boompalen.
- De bessen/bramentuinen zijn onderhouden. Verplanten, snoeien, bemesten, wieden/mulchen. Er zijn nieuwe palen gezet voor klimmende doornloze bramen.
- De notentuin is geschoond en licht gesnoeid. Een teveel aan zaailingen tamme kastanje is wederom verwijderd.
- **Appelhuis**, kas en blokhut zijn schoongemaakt en opgeruimd. Afval is regelmatig verwijderd.
- Japane duizendknoop is regelmatig verwijderd t.b.v. uitputting. Het wordt duidelijk minder dan afgelopen jaren. Op een paar plekken is het al weg. Ook braamstruiken en grote klis aan achterzijde grote boomgaard zijn sterk teruggedrongen. In de (droge) sloot bramen verwijderd.
- Er is in de herfst veel blad opgeharkt en verspreid in tuinen, en verzameld in gaaskorven in de boomgaard (vermengd met wat paardenmest). Na een jaar is dit voeding voor de bomen.
- Regelmatig is zwerfafval rond de ingang verwijderd.
- Op 8 september heeft van Dijk Tuinen uit Werkhoven alle heggen machinaal geschoren (en de sloot gemaaid). De 5 wilgen achter de heg aan de Praamgracht zijn door ons geknot.

Vrijwilligers en relaties

- De relatie met medewerkers en vrijwilligers van het Paleis is goed en plezierig. Het Paleis (MBEG) gaf vrijkaarten voor 'De smaak van Soestdijk'.
- Iedere woensdag- en zaterdagmorgen zijn onze vrijwilligers aan het werk, ook 's winters tenzij het slecht weer is. Onze vrijwilligersgroep is stabiel in omvang, rond 30 personen, en werkt in goede sfeer samen. Een team van coördinatoren van tuindelen/activiteiten maakt

communicatie en besluitvorming makkelijker. In december was er een winterlunch voor en door vrijwilligers.

- De imker, Mirjam Stolk uit de Bilt, heeft een 2^e kast met een bijenvolk geplaatst.
- Er is goed contact met de burens, de Herenboeren Willemshoeve. Het toegangspad, wat ook zij met name gebruiken met tractor, is met hen onderhouden m.b.v. gemalen steenpuin.
- De relatie met Jasper en Jeroen van het Smaakmuseum v.w.b. de moestuin verloopt plezierig. Zij hebben op 30 augustus in de tuin een uitgebreide lunch verzorgd voor een deel van de vrijwilligers, met producten uit de tuin. Zij hebben (drone)opnames gemaakt.

Rondleiding op open dag, naast de pluktuin.

Vooruitblik / wensen

- Goede met vrijwilligers en met Paleis afgestemde planning van open dagen. Plan volgt in februari. In maart op websites etc. Start april.
- Educatieve activiteiten voor belangstellenden, bijvoorbeeld workshops. Meer toepassingen van geneeskrachtige kruiden. Zomeravond rondleidingen (eventueel met thema's met IVN deskundigen).
- Voortzetting publiciteit, graag met ondersteuning van communicatieteam MBEG. Meer websites en social media.
- Naast naambordjes eventueel bordjes met op natuur gebaseerde gedichten.

- Aanschaf houtsnippers voor aanvulling van alle paden. Onderhoud hoofdpad i.s.m. Herenboeren.
- Voortzetting schilderwerk blokhut.
- Extra picknicktafels en vernieuwing bankjes. Sponsors zoeken.
- Een stijlvoller smeedijzeren toegangshek tot de kwekerij (2^e ingang), landgoed waardig.
- Langere termijn: elektra in het Appelhuis (vanuit nieuwe kapschuur Herenboeren), mits MBEG daaraan wil meewerken. Idem (laten) schilderen van het Appelhuis (buiten en binnen).

Schaduw onder de walnootboom, naast nieuwe medicinale tuin in het achterste vak.

Vogels kijken langs de Westdijk: waterral trekt een baantje

Hayo Nijenhuis

- Hieronder de waarnemingen van vogels rondom de plasjes van Vitens aan de Westdijk in Bunschoten op 6 december 2025, tijdens de telling van 9.00 tot 10.00 uur.
- Er waren 14 aanwezig, ondanks het opnieuw, voor de derde keer tijdens de telling, veel regen: het regende het hele uur. Chapeau voor de aanwezigen!
- Toch was het zeker weer de moeite waard, we zagen prachtige soorten, waarover hieronder meer. Het was op de dijk geheel bewolkt en regen, windkracht Zuid 4 en de temperatuur was +6°C. Deze keer hebben we in totaal 34 vogelsoorten geteld.
- Jan van Duijvendijk had weer chocoladedrank bij zich. Jan wil graag, bij een volgende keer, dat we onze eigen beker meenemen, om onnodig afval te voorkomen. Gedurende heel veel jaren heeft **Carla Vintges** de victualiën geregeld voor de nieuwjaargestelling. Bedankt Carla!
- Het totaal aantal waargenomen soorten vanaf 2001 is nu 164 en in dit jaar 2025 zijn 75 soorten gezien en/of gehoord. Sinds de start op 7 juli 2001 van deze ononderbroken maandelijkse tellingen, was dit de 294e keer.
- Deze keer waren de verwachte wintersoorten er allemaal: nonnetjes, grote zaagbekken, smienten en wintertalingen. Ook brilduikers ontbreken niet op de lijst. Heel even kwam de ijsvogel voorbij, helaas te snel om goed te kunnen zien.
- Even trok, wel goed zichtbaar, een waterral een baantje dwars voor de ingang van de wetering. En zoals zo vaak, kort voor het einde, om bijna 10 uur, zagen we nog

Waterral. Foto Alexander van Twillert

verschillenden leuke soorten als buizerds, een dodaars en graspiepers.

● Ik wil graag een compliment maken alle deelnemers. Sommigen zijn er trouw iedere maand en anderen komen nu en dan. Ieder doet wat voor haar of hem prettig is, en dat is helemaal prima. Het motiveert mij om te blijven doorgaan met het organiseren van deze tellingen. Ik hoop dat ook in 2026 de tellingen weer bijdragen aan het (leren) herkennen van vogelsoorten en het genieten van wat de natuur ons biedt.

Aalscholver	7	Grote zaagbek	4	Smient	2
Bergeend	2	Grote zilverreiger	14	Spreeuw	1
Blauwe reiger	2	Ijsvogel	1	Waterhoen	3
Brandgans	12	Kievit	1	Waterral	1
Brilduiker	8	Kokmeeuw	9	Wilde eend	17
Buizerd	2	Knobbelzwaan	4	Winterkoninkje	1
Dodaars	1	Kolgans	155	Wintertaling	17
Fazant	1	Krakeend	3	Wulp	3
Fuut	1	Kuifeend	7	Zilvermeeuw	3
Graspieper	3	Nonnetje	21	Zwarte kraai	2
Grauwe gans	21	Roodborstje	1	Totaal soorten	34

● Graag tot de volgende keer **op zaterdag 3 januari 2026 om 09.00 uur aan de Westdijk** vriendelijke groet, Hayo Nijenhuis coördinator IVN Natuurwerkgroep Bunschoten, tel. 0619499979

Het jaar 2026: IVN landelijk, provinciaal én lokaal actief

Secretaris

● Het jaar 2026 moet nog aanbreken, maar plannen zijn er weer genoeg. Hieronder vind je de jaarkalender van het landelijke IVN. Dat betekent dat er op landelijk niveau, maar ook provinciaal en lokaal activiteiten zijn op deze dagen. Het IVN Eemland heeft nog geen jaarkalender en is ook niet van plan met elke landelijke activiteit mee te doen, daar hebben we de man/vrouwkracht niet voor. Wel is het plan om weer lokaal mee te doen met de Nacht van de Nacht. De Slootjesdagen in juni volgen wij niet, traditioneel is dat op Tweede Pinksterdag, dat is dit jaar op 25 mei. Verder kunt u in volgende nieuwsbrieven lezen of wij ons wel dan niet aansluiten bij de landelijke kalender.

Groene Jaarkalender 2026

Januari
1-3 Eindejaars Plantenjacht
1-30 Hartje Winter
16 Nationale Niksdag
24 Dag van het onderwijs
30-31 Nationale Tuinvogeltelling

Februari
2 World Wetlands Day
13 Warmetruiendag
n.t.b. Mollentelling
28 Kikkerdritelling

Maart
3 World Wildlife Day
2-8 Nationale Week zonder Vlees en Zuivel
15 Week van de Circulaire Economie
13-14 NLdoet
18 Global Recycling Day
18 Nationale Boomfeestdag
20 Start lente
21 Schelpentelddag
21 Werelddag van de Bossen
21 Start NK Tegelwippen
22 Wereldwaterdag
28 Earth Hour
28 Landelijke Compostdag
28 Zomertijd
29 Zoogdierdag

April
1-30 Maand van de Groene Tuin
2 Wandel naar je Werkdag
7 Wereldgezondheidsdag
7 Nationale Buitenlesdag
n.t.b. Nationale Bijentelling
18 Wereldfergoeddag
22 Dag van de aarde
22 Nationale zaaidag

Mei
9 Wereld trekvogeldag
10-8 Nationale Vogelweek

12 Dag van de zorg
15 Internationale dag van de Noordzee
15-25 Week van de biodiversiteit
18-22 Week van de Schooltuin
20 Wereld Bijendag
21 Fiets naar je Werkdag
22 Wereld Plantendag
22 Internationale Dag van de Biodiversiteit
24 Europese Dag van het Nationaal Park
n.t.b. Vleermuistelling
n.t.b. EU Green Week

Juni
1-7 Week zonder afval
1-7 Week van de mentale gezondheid
3 Wereld Fietsdag
5 Wereld Milieudag
6-8 Slootjesdagen
8 Wereld Oceanendag
10 Nationale Buitenspeeldag
11 Outdoor Office Day
n.t.b. Libellentelling
18 Internationale picknickdag
20-21 Open Tuinen Weekend
21 Start zomer, midzomernacht
21 Internationale yogadag
27 Dag van de Duinen
27 Dag van het Wad
29 Nationale modderdag
n.t.b. Gierzwaluw telling

Juli
n.t.b. Nationale tuinvlindertelling
15 Internationale Jonge Talentendag
22 Hangmatdag
28 Wereld Natuurbeschermingsdag
30 Dag van de vriendschap

Augustus
19 Internationale dag van de fotografie
20 Wereld muggendag
22 Nachtvindernacht
31 Nacht van de vleermuis

September
1-30 Beleefteweken
2 Duurzame Dinsdag
4-6 Fête de la Nature
5 Internationale dag van de liefdadigheid
12-13 Open Monumentendag
n.t.b. Bodemierendagen
20 World Cleanup Day
22 Start herfst
22 Autovrije dag
26 Burendag
26 Europese dag van de Paddenstoel
27 Wereld rivierendag
n.t.b. Nationale spinnentelling
n.t.b. Nationale egeltelling

Oktober
1-31 Beleefteweken
1-31 IVN Najaarscampagne
1-31 "Plant je mee"-campagne
1 Wereld vegetarisme dag
4 Wereld dierdag
5 Wereld lerendag
n.t.b. Wereld trekvogeldag (ook in mei)
16 Wereld Voedseldag
24 Nacht van de nacht
25 Wintertijd

November
1 Wereld Veganismedag
n.t.b. Landelijke natuurwerkdag
9-15 De Klimaatweek
10 Dag van de mantelzorg
27 Green Friday
n.t.b. Herfstgasten telling

December
5 Wereld Bodemdag
7 Nationale vrijwilligersdag
10 Dag voor de rechten van de mens
21 Start winter, kortste dag
26-31 Eindejaarsplantenjacht

Versie 13-11-2025

ivn natuur educatie

● We feliciteren de **IVN afdeling Amersfoort met de viering van het 50-jarig bestaan** in 2026. Dit jaar mogen we een aantal extra activiteiten verwachten. Wil je meedoen, kijk dan eens op de website van de afdeling op www.ivn.nl/afdeling/amersfoort/ voor wat er dit jaar allemaal te verwachten is.

● Op 20 april 1976 namen twaalf mensen het initiatief om met een zelfstandige IVN-afdeling in Amersfoort van start te gaan. De oprichtingsdatum werd 17 mei 1976 met 23 leden.

● De afdeling Amersfoort heeft ook een actieve jeugdafdeling, de Eemstruiners. Deze natuurclub voor kinderen van 7 tot 12 jaar heeft elke maand een zaterdagochtend een natuuractiviteit. Daarnaast werkt Amersfoort nauw samen met een lokale afdeling van de KNNV.

Wolvenprobleem niet verdwenen na doodschieten Bram

Piet van Dijk / bronnen: AD, Utrechts Landschap, BIJ12

- Eind december is een nieuwe, nog onbekende wolf gespot op de Utrechtse Heuvelrug. Hij zou daar terechtgekomen zijn na de dood van de bekende 'probleemwolf' Bram, die mensen lastig viel op landgoed Den Treek-Henschoten bij Leusden. Verondersteld wordt dat het de mannetjeswolf is die eerder een zender kreeg op Nationaal Park de Hoge Veluwe.

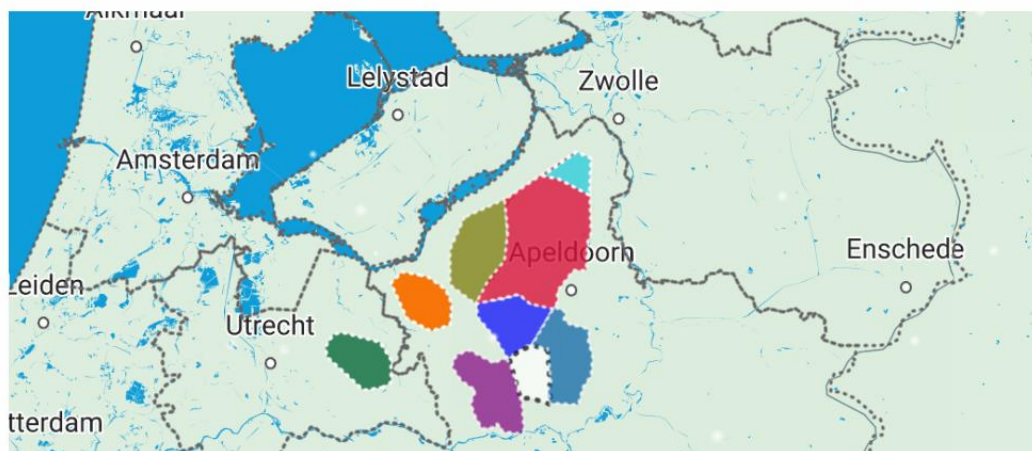

Wolf. Foto Utrechts Landschap

- Daar kregen vijf wolven een zender vanwege een groter natuuronderzoek. Er lijkt dus geen reden om te denken dat het om een probleemexemplaar gaat. De wolf heeft zich mogelijk gevoegd bij de roedel waar tot voor kort wolf Bram onderdeel van uitmaakte.

- Deze wolf werd begin deze maand (december 2025) doodgeschoten. Op Bram mocht maandenlang gejaagd worden omdat hij bewezen betrokken is geweest bij verschillende incidenten op en rondom Landgoed Den Treek op de Utrechtse Heuvelrug.

- Maandenlang gold ook het advies om deze bosgebieden te mijden, omdat deze 'probleemwolf' een gevaar voor de openbare orde zou zijn. Met het doodschieten van Bram is dat advies ingetrokken.

Kaartje met wolvenroedels in Midden-Nederland. Ook in Drenthe lopen vier roedels rond. Achter Nijmegen zijn zwervende wolven gezien. Kaartje BIJ12

- In Nederland worden bijna geen wolven gezenderd. Dat gebeurde dit najaar pas voor het eerst, op de Hoge Veluwe. Een mannetje werd verdoofd en kreeg een zender. Uiteindelijk moeten er vijf wolven die via zo'n zelfde zender gemonitord worden voor een onderzoek van de universiteit in Wageningen (de WUR). Naast wolven worden ook andere prooidieren gezenderd.

Is het veilig in het bos?

- Wolf Bram is doodgeschoten, dus het kan weer: rustig met je familie het bos in. Maar is het eigenlijk wel veilig om als mens weer in het wolvengebied te komen? Experts zijn kritisch: ja, Bram is dood, maar zij vinden het belangrijk dat wolven en mensen uit elkaars buurt blijven. Er is immers een overgebleven roedel van zo'n acht wolven dat nog altijd op de Utrechtse Heuvelrug leeft.

- Volgens ecooloog Diederik van Liere is de situatie met Bram vooral ontstaan omdat wij als mensen toestaan dat wolven te dicht bij ons in de buurt komen. „Als een wolf door een woonwijk loopt of bij mensen in de buurt komt, moet hij verjaagd worden. Zo leert de wolf dat mensen niet fijn zijn om bij in de buurt te komen.”

- „Als dat maar vaak genoeg gebeurt, dan gaat het van kwaad tot erger”, vertelt Van Liere. „Want een wolf kiest er dan voor om dichterbij mensen te komen, en uiteindelijk kan het zelfs zo zijn dat een wolf een mens als prooi gaat zien.” Volgens hem zijn ook de talloze fotografen die wolven proberen te fotograferen daar schuldig aan. “Ze zorgen er gewoon voor dat die wolf went aan de aanwezigheid van mensen. Om het over het voeren wat ze soms doen maar niet te hebben.”

Pootafdruk wolf. Vecteezy.com

Wolf. Foto Beeldbank IVN

- Volgens hem is de wolf als je deze tegenkomt verjagen de beste oplossing. „Zo voorkom je dat de wolf te vertrouwd raakt met mensen en incidenten veroorzaakt. Dan hoeft hij ook niet doodgeschoten te worden." En met verjagen bedoelt hij: bang maken. „Schreeuw of gooi een stok. Het probleem is alleen dat je het dier officieel niet mag verstoren. Daar moeten we met elkaar iets aan doen, want dat is in dit geval echt niet zo erg."

- „Daarnaast moeten wij ons gedrag aanpassen. We moeten de wolf niet uitlokken. Als mensen een wolf naast de weg staan voeren, moet een agent ze bekeuren. Een wolf met welpen gaat na een paar weken op zoek naar een overzichtelijk gebied met een plek om voedsel te vinden. Het is niet met zekerheid te zeggen waar dat is, maar na een paar jaar kunnen we wel een redelijke voorspelling doen. **Het is héél onhandig als daar een hondenlosloopgebied is.** Het is wat gepuzzel, en het leidt altijd tot gemor, maar zo'n losloopgebied kun je gewoon verplaatsen."

- „Het probleem zit in het opnieuw opvoeden van achttien miljoen Nederlanders. Er zijn maar enkele idioten nodig, die toch de wolf voederen, toch te dichtbij willen komen om die mooie foto te maken, om voor een escalatie te zorgen."

Utrechts Landschap

- Wolven zijn belangrijke dieren in een ecosysteem, stelt het Utrechts Landschap. Het zijn roofdieren; ze jagen op andere grote dieren zoals reeën. Predatie draagt bij aan een gezonde populatie omdat zwakke dieren eerst worden gegeten. Aaseters zoals verschillende insecten en vlinders profiteren bovendien van meer kadavers in de natuur.

Wolf. Foto Beeldbank IVN

- Sommige plekken worden minder begraasd, waardoor verjonging van het bos een kans krijgt. Meer flora, insecten, vogels en kleine zoogdieren kunnen zo in het gebied overleven.

- De wolf vormt over het algemeen geen bedreiging voor mensen. Het zijn nieuwsgierige maar ook voorzichtige dieren die mensen meestal mijden. Het is wel belangrijk om goed voorbereid op pad te gaan, zodat je weet waar je op moet letten. De gehele Utrechtse Heuvelrug is aangemerkt als wolvenleefgebied.

Wat doe je als je een wolf tegenkomt?

- Het belangrijkste is: blijf kalm en houd afstand.
- Voer of lok geen wilde dieren, dus ook geen wolven.
- Loop de wolf niet achterna. Komt de wolf dichtbij dan 30 meter of gaat hij niet vanzelf weg? Ren niet weg, loop langzaam achteruit. Maak jezelf groot en maak gebaren en herrie.

Soest betaalt mee aan paddentrappen in straatkolken

Piet van Dijk

- Soest gaat mee doen aan het landelijk project van de Ravon (kennisinstituut voor amfibieën, reptielen en vissen), de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap en **IVN Natuureducatie** onder de naam **Pad uit de Put**. De gemeenteraad is bereid hiervoor maximaal 15.000 euro vrij te maken. Dat is de uitkomst van een aangenomen motie in de gemeenteraad op initiatief van Gemeentebelangen Groen Soest op 10 december.

Voorbeeld van een paddentrap. Foto Youtube/Ravon

- Initiatiefnemer en raadslid

Tim de Wolf, tevens coördinator van onze paddenwerkgroep, is erg blij met de toekenning. „Door padden een nare dood te besparen dragen we ook bij aan de biodiversiteit. Padden vormen een belangrijke schakel in de voedselketen. Ze zijn onder meer belangrijk omdat ze populaties van insecten onder controle houden.”

- Als Soest zich voor 1 februari aanmeldt bij de Ravon, kan er ook nog aanspraak worden gemaakt op een toelage van 7500 euro van de Nationale Postcodeloterij, waardoor de gemeente nog maar de helft van het benodigde geld hoeft op te brengen. Alleen Soest 2002 en VVD stemden tegen de motie, ze vinden het overbodig en denken aan eenvoudiger oplossingen, zoals een net. Maar volgens De Wolf is dat een schijnoplossing. Het regenwater moet onbelemmerd de putten in kunnen stromen en een net is makkelijk te beschadigen.

- Naar schatting belanden jaarlijks meer dan duizend amfibieën in Soest - en landelijk minstens een half miljoen - in straatputten, waar ze niet meer uit kunnen komen. Er zit ook een voordeel voor de gemeente aan, want door een paddentrap verstopten deze dieren het riool niet meer. Amersfoort is in 2024 begonnen met het zetten van paddentrappen in straatputten.

Op de volgende vier pagina's twee artikelen uit de Grote Ratelaar van de afdeling IVN en Kromme Rijn en de KNVV afdeling Zeist Kromme Rijn Heuvelrug, die ons gebied raken.

Verborgenen wantsen

TEKST EN FOTO'S: PASCAL LOSEKOOT

Wie mijn natuurwaarnemingen een beetje volgt / kent, weet dat schildwantsen en aanverwanten mijn bijzondere interesse hebben. In deze bijdrage deel ik recente ervaringen (en zoektips) van enkele verborgen levende en zeldzame wantsen met een specifieke waardplant.

Hengelknaagwants, knagend aan hengel. Goed herkenbaar aan witte stippen en witte rand langs het lijf.

Hengelgraafwants (*Adomerus biguttatus*)

Hengel (*Melampyrum pratense*) is een plant uit de bremraapfamilie. Het is een halfparasiet, die water aftapt van andere bomen maar wel met eigen bladeren zonlicht opvangt. In Nederland zie ik de plant vrijwel altijd onder eik staan. De zaadjes lijken op eitjes van mieren en worden daarom ook door mieren getransporteerd.

De hengelgraafwants staat te boek als zeldzaam. In de provincie Utrecht was er één waarneming: op Vliegbasis Soesterberg (Dick Belgers, 2016). Vorig jaar was ik al naar deze graafwants op zoek, maar zonder succes. Daarom was mijn verrassing groot toen ik begin juni een exemplaar aantrof terwijl ik ergens langs een provinciale weg in Zeist fietste en mijn sleepnet door de hengel haalde.

Een dag later vond ik exemplaren in Soest, op een plek die zeer geschikt bleek, want medio juni trof ik – alleen zoekend door in de topjes van de plant te kijken – maar liefst 52 exemplaren aan! De hengelgraafwantsen bevonden zich in deze periode hoog in de plant, en omdat de plant nog niet verdroogd was, viel de zwarte kleur goed op in het groen. De wantsen zogen met hun zuignut (tylus) aan de zaaddozen, wellicht omdat er nog geen zaden op de grond gevallen waren. Ik trof geen paringen en ook geen nimfjes aan. Een maand later was op dezelfde plek nog steeds bloeiende hengel te vinden, maar trof ik geen exemplaren meer aan. Vlakbij vond ik wel een nimfje, dat met enige onzekerheid hengelgraafwants lijkt te zijn. Deze probeer ik – op het moment van schrijven – uit te kweken.

Ook op andere plekken in de omgeving (Groeneveld – Baarn, de Paltz en Op Hees – Soest, de Stichtse rotonde – Amersfoort) komt de soort voor, maar soms bleek dat pas na meerdere bezoeken. Volgend jaar moet blijken of de dieren begin juni opnieuw in de plant te vinden zijn.

Ossentonggraafwants (*Sehirus morio*)

Deze graafwants, die erg op de vergeet-me-nietgraafwants (*s.luctuosus*) lijkt – maar groter is, heeft als belangrijkste waardplant gewone ossentong (*Anchusa officinalis* en niet overblijvende ossentong, dat is een ander geslacht). Op basis van het grotere formaat is onderscheid te maken: > 8,5 mm betekent ossentonggraafwants. Zorg dus altijd voor een foto met een maatverdeling!

Vorig jaar werden in het Soesterkwartier ossentonggraafwantsen ontdekt, dit was de enige populatie van de provincie. Toen ik dit jaar deze populatie weer aantrof op dezelfde plek, kwam ik op het idee te kijken waar nog meer gewone ossentong groeit. Dit is op waarneming.nl eenvoudig te bekijken.

Wat bleek? Op een paar honderd meter afstand van mijn woning is een braakliggend terrein en daar groeit de plant uitbundig! Bij de eerste zoekpoging, begin augustus, vond ik niet alleen volwassenen, maar ook zeven nimfjes, die ik nu probeer uit te kweken. En ook bij Station Driebergen-Zeist vond ik exemplaren. De dieren zijn vrij makkelijk te vinden door de bladeren van waardplant opzij te buigen en onder de op de grond liggende dode bladeren te zoeken. Ook zitten de dieren vaak in de plant zelf, ook 's nachts.

Ossentonggraafwants op papier met een schaalverdeling om het onderscheid met de vergeet-me-niet graafwants te maken

Mannetjesereprijschildwants (*Stagonomus bipunctatus*) – toch niet uitgestorven!

Dit is geen graafwants, maar het gedrag komt op hetzelfde neer. De (zeldzame) dieren leven tussen de wortels en zuigen aan de sappen van mannetjesereprijs (*Veronica officinalis*). Dit jaar was er echter iets vreemds aan de hand: er werden in heel Nederland (!) tot augustus geen exemplaren gevonden, terwijl dat vorig jaar al vanaf mei het geval was. Na meerdere vergeefse zoekpogingen op bekende plekken van voorgaande jaren, zag ik begin augustus bij een prachtig natuurgebied in Soest ineens de

waardplant staan, in grote hoeveelheden tussen jonge struikhei. De plant groeit daar voornamelijk op oude mierenhopen.

Door mijn sleepnet zeer laag over de grond door de plant en de omliggende gewassen te halen, trof ik zeven volwassenen en twee nimfjes aan.

Mannetjesereprijschildwants, Soest 4 augustus 2025

Zandzeggepantserwants (*Phimodera humeralis*)

Ook dit dier leeft onder de grond, tussen de wortels van zandzegge (*Carex arenaria*). Alleen bij warm weer zijn ze te vinden aan de oppervlakte – dan eten volwassenen en nimfjes van de zaden. In 1941 was de laatste waarneming voor Nederland (in Soest door Rinke Tolman), tot deze in 2004 herontdekt werden bij de Limitische Heide, Huizen (NH). Ook in de Loonse en Drunense duinen en aan de kust zijn inmiddels populaties gevonden.

De soort is één van de lastigst te vinden Pentatomoidea (schildwantsachtigen) van Nederland, vanwege de verborgen leefwijze en het feit dat de waardplant op zeer veel plekken voorkomt (maar de wants vermoedelijk niet). Begin juli vond ik na flink wat sleepwerk volwassenen en nimfjes op de bekende locatie in Huizen; dat was de eerste waarneming sinds 2017. Ik wil ze graag vinden op de Utrechtse Heuvelrug, daar moet deze ook voorkomen!

Zandzeggepantserwants, volwassene (lb) en nimf (ro).
Huizen (NH), Limitische Heide, 1 juli 2025

Bijvangst

Veel wantsen zijn warmteminnend en juist deze kruidrijke braakliggende terreinen bieden goede omstandigheden. Op dergelijke terreinen trof ik dan ook nog vaak de pyjama-, blauwe, mijter-, kool-, bessen- en zuidelijke schildwants. En twee erg leuke en zeldzame niet-pentatomoidea:

Rood-zwarte sikkelwants (*Prostemma guttula*)

Deze kwam ik in het Soesterkwartier (Amersfoort) en bij Station Driebergen-Zeist tegen.

Roodzwarte sikkelwants bij Station Driebergen-Zeist, 8 augustus 2025

Slanksprietrandwants (*Ceraleptus gracilicornis*)

Bij het braakliggende terrein in Soest – daar waar eerst het politiebureau stond – zag ik ineens deze randwants lopen. Ik had geen idee wat het was, echt lijken op de mij bekende andere randwantsen deed ie niet. De soort wordt pas sinds 2017 in Nederland gevonden, voornamelijk eerst op de Pietersberg. Voor de provincie Utrecht is het pas de vierde waarneming. Het terrein zal binnen korte tijd bouwrijp worden gemaakt, heb ik vernomen.

Slanksprietrandwants

Ik hoop met deze bijdrage een overzicht gegeven te hebben van wat er op braakliggende terreinen verborgen is, en wat het belang is voor de biodiversiteit van dit soort rommelige plekken. Statistieken zijn op basis van wat op waarneming.nl bekend is. Op www.insectenzoeken.nl/ graafwantsen is dit artikel ook te vinden, eventueel voorzien van nieuwe foto's en ontdekkingen.

Op de bres voor de jeneverbess

Foto: Jan Jonker

TEKST: SIMONE LAANBROEK

In de laatste ijstijd, ± 13.000 jaar geleden, heerste in Nederland een toendraklimaat. Alleen grassen, zeggen, kruiden en dwergbomen, bijvoorbeeld van de berk, konden overleven in dit klimaat. Na afloop van de ijstijd, ± 11.000 jaar geleden begon de herkolonisatie van West-Europa door planten en bomen vanuit zuidelijker streken. Wilg, berk, grove den en eik, maar ook de jeneverbess behoorden tot de eerste soorten. Later kwamen iep, linde en es.

De jeneverbess kon als pionierssoort goed gedijen op de zandgronden in Nederland, maar na eeuwen kreeg de jeneverbess, als lichtminnende soort, het moeilijk door steeds meer concurrentie van andere planten en bomen. Het ging weer beter met de jeneverbess door het intensieve gebruik van bos en hei (houtkap en beweiding) tijdens de Middeleeuwen. De jeneverbess kreeg de kans om terug te komen met name in het oosten van het land.

Na de ontdekking van kunstmest (eind 19e eeuw) en nog meer na de 2e Wereld Oorlog kwam het gebruik van kunstmest in zwang voor bemesting van het land. Beweiding van de heide door schapen en gebruik van de potstalmest werd overbodig. Het aantal jeneverbessen ging weer achteruit.

Momenteel kan de jeneverbess zich alleen nog handhaven op locaties waar gericht beheer plaatsvindt. Verjonging treedt maar beperkt op.

De jeneverbess is een groenblijvende conifeer, behorend tot de cipressenfamilie (Cupressaceae). De naalden zijn priemvormig, scherpgepunt, blauwgroen van kleur, van boven dof en gootvormig, van onder glanzend en gekield. Ze hebben een enkele rij stomata (huidmondjes) aan de bovenkant. Ze staan in elkaar afwisselende kransen van drie aan zeskantige takken en blijven twee jaar zitten. Jeneverbessen komen in drie vormen voor: zuilvormig, fasigate (= meertoppig) en prostatevorm (= liggend). De omvang is 3 tot 12 meter breed en maximaal 10 meter hoog.

De jeneverbess is tweehuizig. Vrouwelijke kegels zijn ± 6 mm lang, geelgroen van kleur. Mannelijke katjes zijn 4 - 5 mm lang met schilvormige meeldraden. Het

onderscheid is lastig. Bevruchting vindt plaats via de wind: roken van de mannelijke struiken. Na een jaar groeit er een schijnbes met maximaal 3 zaden, deze bes is groen van kleur. Na 3 jaar is de vrucht rijp. Doordat de drie schubben van de vrouwelijke kegels vlezig worden, met elkaar vergroeien en de rijpende zaden omsluiten, ontstaat een schijnvrucht: de blauw berijpte 'kegelbes'. Verspreiding van de bessen vindt waarschijnlijk plaats via vogels, zoals lijsterachtigen (merel, kramsvogel, grote lijster), ekster en matkop. Mogelijk hebben mensen en vee (schapen en koeien) vooral in het verleden ook meegeholpen aan de verspreiding. En de bes kan ook in de buurt van de moederplant kiemen.

De huidige jeneverbessen in Nederland zijn vermoedelijk gevestigd na heideontginningen uit het begin van de twintigste eeuw. Het aantal jeneverbessen is echter rond 1950 achteruitgegaan door de intensivering van de landbouw en aanplant van naaldbomen waardoor veel heide- en stuifzandgebieden verloren zijn gegaan. De versnippering van de locaties beperkt de kansen op bevruchting, ook inteelt kan een probleem worden. Er zijn meer factoren die de jeneverbess bedreigen. Het is een lichtminnende soort. Door de natuurlijke successie in het veld komt er steeds meer concurrentie van planten en bomen. Bodemverzuring en vermisting hebben ook een negatieve invloed, o.a. door bevordering van de concurrentie.

Foto: Hans Kamerbeek

De jeneverbess wordt beschouwd als een pionierssoort, omdat hij zich kan vestigen op droge, voedselarme, minerale bodems. Maar de voortplanting gaat zeer moeizaam. Ze zijn waarschijnlijk pas na 6 tot 8 jaar vruchtbaar, de kiemkracht van de zaden vermindert als ze ouder dan 50 jaar zijn. Het duurt 3 jaar voor de zaden rijp zijn en voor ontkieming hebben ze een optimaal micromilieu nodig (juiste pH-waarde, goede voedingsstoffenbalans, mycorrhiza, vochtthuishouding, etc.). Kortom de jeneverbess populatie veroudert, al is het wel een zeer taai en veerkrachtige boom. Doordat jeneverbessen waarschijnlijk minder goed tegen warmte kunnen, is de klimaatverandering evenmin

gunstig voor ze. Verder kunnen brand, vraatschade door muizen, konijnen en reeën en ook schade door schimmels en insecten jeneverbessen bedreigen.

De jeneverbes heeft een belangrijke cultuurhistorische waarde in Nederland. Zo kent men in de volksmond vele namen voor de jeneverbes zoals schildwacht, orakelbes, wachelbeer en krammetboom. De boom heeft een mythische, medicinale en culinaire betekenis in de Nederlandse cultuur. Zo geloofde men vroeger dat de jeneverbes de zielen van voorouders waarborgde en boze geesten op afstand hield. Er werd daarom vaak een jeneverbetakje onder de eerste bouwsteen van een huis gelegd zodat de voorouders het huis konden beschermen. Ook werd gedacht dat de etherische olie van de jeneverbes medicinale werkingen heeft en wordt de jeneverbes gebruikt bij het aromatiseren van jenever en voor in de stampot. De jeneverbes kent dus zowel een lange ecologische historie als cultuurhistorie in Nederland, wat dit een bijzondere soort maakt in het Nederlandse landschap.

Ondanks deze lange historie en het cultureel belang van deze boom, is de wettelijke bescherming door de flora en faunawet in 2017 opgeheven. De jeneverbes is evenmin opgenomen in het soortbeschermingsplan van provincie Utrecht. Op Europees niveau zijn de jeneverbessen zelf niet beschermd, maar de habitat van de boom wordt wel beschermd door de Habitatrictlijn onder Habitat H5130 *Juniperus communis*-formaties in heide of kalkgrasland. De jeneverbes staat op de nationale rode lijst met de status "gevoelig".

De achteruitgang van de jeneverbessen en de kans dat ze zouden uitsterven (Rapport van onderzoeksbureau Alterra in 2004) in noord en oost Nederland was 20 jaar geleden in Drenthe aanleiding om het Jeneverbesgilde op te richten. Het Jeneverbesgilde bestaat uit 15 afdelingen die elk een gebied beheren. En met succes, op veel plaatsen staan de jeneverbessen er prima bij en treedt er ook verjonging op.

Verspreidingskaartje: Jan Jonker

Ook in de Provincie Utrecht staan enkele honderden jeneverbessen. Ongeveer 30% op terreinen van Stichting Utrechts Landschap, circa 30% bij de Gemeente Soest en de rest staat op particuliere terreinen. Omdat het ook in onze provincie slecht gaat met de jeneverbessen, willen zowel het Utrechts Landschap als de gemeente Soest proberen de jeneverbes te behouden voor de toekomst. De KNNV Natuurwerkgroep is actief bezig met het beheer van de jeneverbessen in het gebied De Zoom van de Gemeente Soest. We zijn daar in 2018 mee gestart nadat Jan Jonker en Jan Lansbergen ruim 80 exemplaren in het

gebied hadden ontdekt. Op ons verzoek heeft de gemeente bij de dunningsronde in de winter 2023/2024 grote bomen rondom de jeneverbessen laten omzagen, waarna wij opnieuw het opschot aan het verwijderen zijn.

In 2021 zijn Hans Kamerbeek, Jan Jonker en ik al eens bij het Drents Jeneverbesgilde op bezoek geweest, om te horen wat we als natuurwerkgroep kunnen doen aan het beheer. Het resultaat wat ze in Drenthe hebben bereikt, werkt stimulerend.

Ook bij het Utrechts Landschap krijgt men meer belangstelling voor de jeneverbes en willen ze zich inzetten voor het behoud ervan. In de 1e helft van het jaar hebben ze door Lena Smits, stagiair van de Universiteit Wageningen, een inventarisatieonderzoek laten uitvoeren, als start voor een herstelstrategie. Ook zijn er contacten gelegd met het Drents Jeneverbesgilde. Op 8 augustus is een delegatie van het Gilde in Utrecht op bezoek geweest. We zijn langs een paar locaties van jeneverbessen op terreinen van het Utrechts Landschap gaan kijken. Daarnaast is veel kennis en ervaring uitgewisseld. Op 11 oktober zijn Hans Kamerbeek, Peter Visee (namens het UL) en ik naar de jaarlijkse gildedag in Drenthe gegaan. We hebben kennis gemaakt met meerdere leden van het jeneverbesgilde, gesproken over de jeneverbessen in Utrecht en wat wij kunnen doen. Na een heerlijke lunch hebben we ook nog meegeholpen een paar jeneverbessen verder vrij te zetten.

Het plan is om te proberen een Utrechts gilde op te richten. Vanuit Drenthe krijgen we morele en praktische ondersteuning. Het Utrechts Landschap wil verder onderzoek laten doen hoe verjonging van de jeneverbes gestimuleerd kan worden. Daarnaast hebben ze een emmer jeneverbessen geoogst en naar Limburg gebracht om ze daar te laten opkweken en later op hun terreinen uit te zetten. Kortom ook in Utrecht staan we "Op de bres voor de Jeneverbes".

Wil je meedoen en actief worden in het toekomstige gilde? Stuur een email naar natuurwerkgroep@ziggo.nl.

Foto: Simone Laanbroek